

ПОНЯТТЯ ЕТИКЕТНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ

Федотова В. А.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Баранова С. В.

Головне призначення етикету, в тому числі й мовленнєвого, — встановлення сприятливого контакту між людьми, регулювання їх взаємин на основі принципу ввічливості.

Без знання прийнятих у суспільстві правил мовленнєвого етикету, не володіючи вербальними формами вираження ввічливих взаємин між людьми, особистість не може правильно встановити різноманітні контакти з оточуючими, тобто, не може з найбільшою користю для себе і для оточуючих здійснити сам процес спілкування.

Під мовленнєвим етикетом розуміють мікросистему національно специфічних стійких формул спілкування, прийнятих і приписаних суспільством для встановлення контакту співрозмовників, підтримання спілкування у певній тональності. Наприклад, коли ми розмовляємо з друзями чи членами родини, наша мова та форми етикетних висловлювань будуть дещо колокваляльного типу: *Hey, buddy! Cheer up!* Та навпаки, коли розмова йдеться про дипломатичний рівень, то співрозмовники будуть вживати інші форми етикетних висловлювань: *Dear Sirs! I would like to inform you about the changes in the commission.* Такі стійкі формули спілкування, або стереотипи спілкування є типовими, повторюваними конструкціями, що вживаються у високочастотних побутових ситуаціях. Набір типізованих частотних ситуацій призводить до появи набору мовленнєвих засобів, що обслуговують такі ситуації. Ступінь стандартизації одиниці знаходиться у прямій залежності від частотності її вживання.

З точки зору національної специфіки мовленнєвого етикету, варто сказати, що структура його склалася в кожній нації на її власній народній основі під впливом різного роду психологічних, соціально-політичних, культурологічних факторів.

Для реалізації формул мовленнєвого етикету потрібні певні "координати". Мовленнєва ситуація відбувається за безпосередньої участі мовця — "я" і адресата-співрозмовника — "ти" (чи співрозмовників, їх може бути кілька: етикетна ситуація завжди діалогічна, бо передбачає спілкування, навіть, якщо її учасники (мовці) розділені часом чи простором). Дія здебільшого відбувається "тут" і "тепер" (якщо йдеться про усне спілкування).

Існують різні формули мовленнєвого етикету. Відомо, що спілкування можливе за наявності: мовця, адресата, до якого звернена мова; мети і теми мовленнєвої діяльності. Етикетною вважається тільки та ситуація, для якої суттєвими є відмінності між мовцями (їхній вік, соціальний статус, стать тощо). Під час комунікації співрозмовники можуть використовувати наступні види етикетних висловлювань та кліше: запрошення: *Would you like to come in, Mr. Beachum,* згода: *I do! I do, my sweat-heart!*, привітання: *Good evening, Doreen!*, порада: *you'd better call the police!*, співчуття: *I completely understand you, but what can I do?*, знайомство: *I am delighted to meet you, Jane!* тощо.

Названі елементи мовного етикету покликані репрезентувати насамперед увічливість співрозмовників. Дотримуючись правил мовного етикету, ми "передусім засвідчуємо свою вихованість, шану і уважність до співрозмовника, привітність, приязнь, прихильність, доброзичливість, делікатність, тобто риси, віддавна притаманні нашому народові".

Існує 6 основних функцій мовленнєвого етикету: контактна, регулююча, звертальна, емоційно-експресивна, функція ввічливості та впливу. Залежно від типових ситуацій спілкування мовний етикет можна поділити на групи, а саме: етикетні одиниці, які використовуються при вітанні: *good morning*, при прощанні: *good-bye*, вибаченні: *pardon*, проханні: *please*, висловленні подяки: *thank you*, конструкції побажальної модальності: *a happy landing*, типізовані фрази ритуалу знайомства: *I would like to introduce you*, при звертанні: *my dear*, згоди: *I agree*, запереченні: *I disagree*, співчутті: *I feel sorry for you*, пропозиції: *let me help you*.

Етикетне висловлювання має загальний спонукально-побажальний характер і реалізується дієслівними та іменними структурами. Основним засобом вираження спонукально-побажальних відношень в етикетних висловлюваннях є форма наказового способу самостійного дієслова чи (частіше) дієслова-зв'язки в іменному складеному присудку. Наприклад, *Процавайте! Даруйте! Простіть! Будьте здорові! Бувайте здорові! Йдіть здорові! Залишайтеся здорові! See you later! Bless you! Excuse me! I beg your pardon!*

Етикетні висловлювання супроводжуються своєрідною, тільки їм властивою побажальною, доброзичливою інтонацією. У системі формул ввічливості, відповідно, визначено десять різновидів етикетних висловлювань: привітання, подяка, вибачення, люб'язність, прощання, запрошення, побажання, благословення, віншування (поздоровлення) і прихильності.

На сучасному етапі помітні не тільки деякі негативні тенденції щодо спрощення мовленнєвого етикету (особливо в молодіжних колективах), але й позитивні тенденції до розширення системи форм ввічливості, реанімації деяких застарілих формул.

Вислови мовленнєвого етикету, закріплені за певними ситуаціями ввічливих взаємин між комунікантами, у результаті багаторазової повторюваності стали стійкими формулами спілкування, стереотипами. Без таких стереотипних виразів, механічно відтворюваних у типових мовленнєвих ситуаціях ввічливості, обійтися неможливо. Вони вмотивовані стилістично, функціонально, оскільки забезпечують точність, однозначність і економність процесів спілкування.